

candida, quaedam cinerei coloris, quaedam etiam densissimam habent substantiam & candidissima sunt, vt Gypso non absimiles videri possint, quaedam arenario saxo & quasi marmoreo imbuta spectantur, quaedam cavernosae sunt, & inaequalem omnino & secundum colorem & substantiam naturam habent, quae varietas omnis ab aquae varia materia imbuta oritur. Format enim & generat aqua saxum calcarium, nec vt quidam opinati fuerunt, aqua ex saxo calcario effervescit. Ex alluvione igitur istarum zonarum varietas generatur, cum aqua semper novam materiam ad priorem applicat, & ex perennitate affluxus, interveniente semper nova materia, per accretionem talia colorum discrimina pingit.

CAPVT IIII.

DE FONTE COMMUNI, QUI OMNIUM SCATURIGINUM, quotquot in nostro oppidulo extant, est ferventissimus, deque saxo calcario alterius generis, quod canalibus adhærescit, & de soliorum seu balnearum ordine.

NO n procul à templo, vbi versus Depo-
lam fluvium descenditur prope pontem,
fons spectatur admiratione dignus, qui ad aquã
gelidam erumpens, magno cum murmure &
stridore aquam ferventissimã profundit. Aqua
tanti est fervoris & astus, vt simplicem aquã
jam spiritus calore ebullientem superare vide-
atur, in ipsa enim & ova coquuntur, & galli-
nis pluma vi fervoris illius detrahuntur, ali-
aq; quàm plurima fiunt, qua calore aqua sim-
plicis perficiuntur. Scaturigo autem fontis, pro-
pterea quod cum murmure & quasi cum fre-
mitu ebulliat, lingua nostra vernacula voca-
tur der Drudel.

Diductus est fons in duas scaturigines, in
quas ambas duo intus cava foris verò saxo
calcario obducta ligna inserta sunt, qua aquam
ebullientem cogunt & retinent, ne ad latera
discedat & diffuat, vnde saviente & fremete
intus spiritu, magno cū impetu aqua sursum fer-
tur, & in capsulis qua duob. illis lignis cavis
imposita sunt, colligitur, quib. canales nume-
rosi appliciti, deducunt aquam in ades hospitum
ad la vantium comoditatem. Quod autem me-
atus illi cavi in ipsis lignis, ob lapidis, vt in alijs
meatibus cōtingit, generationē non obstruan-
tur, duplex causa est. Vna quod aqua fervida,
nisi terrã aut aërem frigidũ attingat, partes
à se seorsis & diversas nō secernat, sed diffu-
sas per

sas per aquam & exactè permistas relinquat, quod alias non fit, si aqua aëris alterationem patiat, tum temporis enim materia saxi calcarij & arenarij secernitur idq; eò magis & citius fit, quò aqua fervore suū magis remiserit. Altera causa est concitatissimus ille motus & impetus, quo sursū per cavitates illas aqua propellitur, eo enim tempore secretio commoda fieri non potest, qua magis in lento lapsu fit & contingit, quod manifestum est in ipsis canalibus, per quos tardo motu aqua labitur, eo enim in casu copiosum saxum calcariū generari conspeximus. Tantus est motus & impetus aquæ, quæ in capsulas propellitur, vt in aëre altitudinis non vulgari, nisi rima capsularum essent obstructa, tolleretur. Mater enim mea mihi retulit aquam ex altera capsularum tanta vehementia in aërem superiori tempore projectam, vt altitudinē domus nostræ (est enim fonti vicina) æquare illa ejaculatio visa fuerit, quod mirum non est, cum tanto fervore spiritus, præsertim conclusa, in altum efferatur. Rumor etiam de hac fervētissima scaturigine in multas regiones superioribus annis transit, eā ob avaritiam incolarū aliquando fluere desivisse. Etsi autem ego avaritiam non laudem, sed vitium reprehendā & detester, tamen ea causa non est, sed eruptio in alio loco, qua vigente scaturigo cessavit, aqua nimirum ad eum locū

B 5

collecta.

collecta. Semper enim remissior fit motus alicuius scaturiginis in nostris thermis, si in alio loco aqua sibi egressum querat & viā patefaciat. Fumū hac spargit magnum, ob fervorem aquæ & copiam. Estq; ille multò densior, si aër crassior & humidior fieri incipiat. Rarior autē & minor, si aër sit siccior & rarior. Facilius enim in ea cōsitutione aëris sicci & rari diffunditur, liberumq; habet egressum & exhalatiōem fumus, quàm in cōsitutione contraria crassioris & turbidioris, vbi ille retinetur, & in magna copia ad pontem & loca vicina oberrat. Adeoq; incolæ in hac cōsitutione dum fumus augetur sibi imminentis pluvie & tempestatiū indicia sumunt, cum autem rarior & minor fumus apparet, serenitatem futurā esse pronuntiant. Vt verò ad canales illos redeam, qui capfulis inserti sunt, ij quidem numerosi & diversi mutua insertione quasi coherētes, & nunc per longitudinem Depolæ fluvij deducti, nunc verò per latitudinē, & per fluvium exporrecti, civium adib. immittuntur, ut per illos labens aqua in solia & balnea influere possit. In ijs autem canalib. saxum calcarium, nunc densū & compactum, nunc rarū & quasi laxum & velut saxum arenarium, modò ruffi, modò flaviaris cuiusdā coloris conspicitur. Quo enim magis vicina fonti aqua emanat, eò magis densum & compactum, & coloris veluti ruffi cernitur:

atq;

atq; hoc est saxum calcarium. Quò autem magis remota à fonte aqua hæc fluit, eò magis rara & laxa est illius substantia, colorisq; cuiusdam crocei, nec multum à saxo arenario seu marmoreo differt. Aqua qua fonti vicina est, ob fervorem suum, & quod viscosa illa pinguedo rubricæ nondum per vaporem resoluta est, saxum magis densum, & propter ingentem calorem veluti ruffum efficit. Qua verò à fonte remota est, calorem non ita ferventem habet, nec adeo multum viscosæ illius pinguedinis continet, propterea quod illa per vaporem dissipata sit: atq; ideo rarum & arenosum saxum apparet, & non ita ruffum ut prius ob fervoris remissionem. Copiose etiam illud generatur ob secretionem maiorem, quæ ab æria alteratione & refrigeratione oritur. Id quod ij cives experiuntur, qui per longas ambages aquam in suas ades deducunt: Coguntur enim sæpe saxum illud copiosum lignibus avellere & remove, quod si non fieret, canalium illorum cavitates lapide illo impleretur, nec aqua fluere posset. In minori autem copia generatur, cum aqua fervida est: eo enim tempore minor fit secretio, & per consequens etiam minor copia, propterea quod aqua magnam alterationem non passa fuerit. Viscosa autem illa viriditas, quæ passim in tenui & refrigerato aquæ fluxu, modo in canaliis, modo foliorum parietibus conspicitur,

B 5

viscosa

viscosa boli. cum quibusdam partibus Chalcan-
 thi mista soboles esse videtur fit enim illa mora
 temporis nigra, quod non fieret si non Chalcan-
 thi aliquid & rubrica, quæ mater ferri est, in
 illa viscosa pinguedine inesseret. Præterea circa
 parietes canalium exteriores albicans materia
 spectatur, quæ nihil aliud quàm nitrum salis &
 aluminis particeps est. Testatur hoc gustus. Sed
 hoc observandum est, nitrum illud hoc modo
 permixtum interdum plus saxi calcarij, inter-
 dum minus continere, plus enim habet quo à
 fonte remotius est, minus quò propinquius:
 Præterea hoc quoq; notandum est, illam nitro-
 sam massam calidiore interdum sentiri, inter-
 dum frigidiorē esse. Calidior est, quæ per va-
 pores ita generatur, circa fontem & aquas ca-
 lidas existens. Frigidior verò est si alio in loco
 non ad fontem aut calidam consiterit. Genera-
 tur enim hæc nitrosa massa non solum ad fon-
 tem, sed alijs in locis quoq;. Est enim totus tra-
 ctus, vbi incolæ habitant, exhalationum ple-
 nus, ex quibus talis materia producitur. Sed
 ad fontem redeamus. Prope fontem ad latus si-
 nistrum, vbi de templo ad pontem descenditur,
 est planities quadam, vbi per foramen canalis
 lignei aqua ad varios vsus defluit, ibi enim &
 gallinis pluma, & porcis setæ vi feruoris aquæ
 detrahuntur, ibi omnia vasa purgantur, ibi
 aqua ad macerandum fœnum, & alia pabula
 jumen-

ſumentis proyicienda colligitur, ibi aqua ad ſa-
 rinam ſubigendam & pauem coquendum hau-
 ritur. Præſtatq; hæc aqua omnes ſerè vſus qui
 aliàs ſimplicis aquæ calore perficiuntur: niſi
 quod indumenta linea aquæ intincta ruſſam
 quendam colorem contrahant ob rubricæ ſeu
 boli ruſſæ, quocunq; nomine quis appellet per-
 miſſionem. Ad latus verò dextrum in eadem
 regione, vbi ponſ incipit, commune eſt balne-
 um, das gemeine bad / diſtinctum in duo con-
 clavia magnorum foliorum, in quorū vno vi-
 ri lavant, altero fœmina, patetq; ad hæc bal-
 nea omnibus accessus tam civibus quàm adve-
 nis, niſi ij vel ſcabioſi vel leproſi fuerint, vel
 alia vlcera periculosa patiantur. In hoc enim
 caſu ab his balneis eiſmodi homines arcètur,
 & ad vicina balnea his contigua relegantur.
 Sūt enim tria lavacra ſeu ſolia pro his infectis
 conſtructa, quæ diſtincta ſunt ſecundum genera
 morborum, alio enim qui ſimplici ſcabie infecti
 ſunt, alio qui lepra, alio qui vlceribus magnis
 infeſtantur, lavant. Deceret autem, vt leproſi
 & contagioſis alijs morbis infecti, communem
 hominum conſuetudinem vitarent, & in loco
 remoto ab illa degerent, quæ curatio tam ad
 eos, qui ſingulis annis ex regionibus ſais ad has
 thermas tales infectos ablegant, tam etiam ad
 incolas pertinet, quam vis incolæ aliàs médico-
 rum, & quorundam aliorum agyptorum mul-
 titudine

titudine satis grauentur. Deberent enim eæ regiones, ex quibus tam numerosa infectorum turba ad has thermas venit, aliquid in mediũ conferre, vnde tales sui homines in loco à reliquis separato sustentarentur. Sed quid fiat animadvertitur quotidie, dum eiusmodi homines in vulgus prodeunt, & tam hospitibus quàm incolis sunt molestissimi. Sed de his satis. Nunc de reliquis aliquid commemorandum.

CAP. V.

DE PLATEA CRUCIS,
ATQVE ALIIS
scaturiginibus.

IN limine ferè communis alterius balneĩ, vbi fœmnae lavant, scaturigo est aqua non ita ferventis vt illius communis fontis, sed tepida, quæ intus sonitũ & marmor ob spiritũ agitationẽ edit, proditq; ibi aura abominabilis, vulgo vocata est der Schwaden. Sed locus ille ita terra munitus, vt illa aura vim suã exercere nõn possit. In vicinia, vbi balnea contagiosorum desinunt, incipit platea, quæ Crucis platea dicitur. Suntq; in altero latere, quod Depolæ fluvio imminet, balnea numerosa, quibus homines tenuioris conditionis lavare possunt: vnum tantum balneum in altero latere versus montem est, quod aquam ex scaturigine